

Weispel van kwartelen met vliegnetten en steekgarens of: De Kwartel *Coturnix coturnix* als jachtbuit

Ate Dijkstra

De jacht op Kwartels was in Drenthe tot 1914 toegestaan. Voor het vangen werden diverse types netten gebruikt, waar de Kwartels in veel gevallen naar toe werden gelokt. Openings- en sluitingsdata van de jacht tussen 1878 en 1914 werden in de loop van deze periode vervroegd. De reden hiervoor is onduidelijk, temeer daar Kwartels tegenwoordig veel later in Drenthe arriveren dan het jachtseizoen destijds werd geopend. Mogelijk kwamen Kwartels 100 jaar geleden vroeger aan in de broedgebieden.

Jaren- en zelfs decennia lang is de Kwartel *Coturnix coturnix* soms een algemene soort om vervolgens weer geheel uit het beeld te verdwijnen. Dit sterk wisselend optreden in West-Europa is al vanaf de late Middeleeuwen bekend. De interesse in Kwartels was toen nog uitsluitend culinair. Over de oorzaak van de fluctuaties bestaan verschillende hypothesen, zoals klimaatschommelingen en intensieve jacht tijdens de trek. In dit artikel ga ik in op vangmethoden en jachtreglementen, die een tipje van de sluier over de levenswijze van Kwartels oplichten.

Kwarteljacht in Europa en Noord-Afrika

De oudste vermelding van Kwartel als jachtwild is te vinden in de Bijbel. Toen de Israëlieten na de uittocht uit Egypte door de woestijn Sin trokken kwam het tot een vertrouwenscrisis tussen Mozes en zijn meegevluchte landgenoten. Vanwege het karig bestaan wilden deze eigenlijk liever terug naar 'de vleespotten van Egypte'. God kwam Mozes te hulp en zei tot hem: "In de avondschemering zult gij vlees eten en in de morgen zult gij met brood verzadigd worden". En des avonds kwamen kwakkels (Kwartels) opzetten en overdeken de legerplaats (Exodus 16:1-36). De uittocht van de Israëlieten vond mogelijk plaats onder farao Ramses II (1290 - 1224 v. Chr.) Discussies over de historiciteit van de Bijbel laat ik echter graag over aan anderen. Frapperend is wel de accurate natuurbeschrijving. De Kwartel is immers een nachttrekker die in groepen van duizenden exemplaren kan migreren.

In zijn 'Historiën' geeft de Griekse historicus Herodotes (485 - 420 v.Chr.) ondermeer een beschrijving van de gewoonten en gebruiken van de Egyptenaren in zijn tijd. Hij schrijft: "van de vogels eten zij Kwartels, eenden en kleine vogeltjes rauw na ze van te voren gepekeld te hebben met zout" (Damsté 1974).

Ook in West-Europa staat Kwartel al eeuwenlang op het menu. Bij de kroning van Hendrik IV van Engeland op 30 september 1399 bestond de derde gang van de feestdis uit: Blaunde sorye (zoete vla), gekonfijte kweeperen, Zilverreiger, Wulp, Patrijzen, duiven, Kwartels, jonge konijntjes enz. Overigens werden tijdens die feestdis ook Reiger, Roerdomp en

Kraanvogel geserveerd (van Winter 1971).

Gedurende eeuwen werd fanatiek op Kwartel gejaagd. In de periode 1885-1926 werden er alleen al uit Egypte jaarlijks tussen de 300.000 en 342000 vogels geëxporteerd. In de periode 1930-34 waren dat er tussen de 285.000 en 580.000 exemplaren. Vermoedelijk werd wel het dubbele aantal verschalkt. Ook nu nog wordt in de landen rond het Middellandse zeegebied, en dan met name in Noord-Afrika op grote schaal Kwartels voor consumptie gevangen (Glutz von Blotzheim & Bauer 1973).

Er zijn verschillende jachttechnieken om Kwartels te bemachtigen. In Egypte werden ze in het verleden, na of tijdens het oogsten van het graan, gewoon doodgeknuppeld (Damsté 1974). Een Kwartel gaat immers niet gauw op vleugels. Elders in Afrika werden Kwartels, die in groepjes slapen, blijkens een verhaal dat ik op de radio hoorde, 's nachts met de hand gevangen en rauw geconsumeerd. In Turkije wordt op Kwartels gejaagd met voor dat doel afgerichte sperwers (Benoist 1988). De meest toegepaste vangmethode is echter het gebruik van netten.

Kwarteljacht in Nederland

In Nederland is het vangen van Kwartels ook al een oud jachtbedrijf. In 1456 wordt bijvoorbeeld in Noord-Brabant, en wel in naam van Philips de Goede, de jacht op Kwartels verboden met de zinsnede: "dat nyemand en quakele mit de sy". Ook daarna komt men in jachtplakaten en ordonnanties voor ondermeer Noord-Brabant, Utrecht, Holland en de Veluwe regelmatig "Het Weyspel van Quartelen" tegen (Pelinck 1902, Knippenberg 1958, de Rijk 1985). De Kwartelvangst kon een aardige bijverdienste opleveren.

In Nederland waren verschillende vangmethoden in zwang. In de literatuur kwam ik de volgende beschrijvingen over het lokken en vangen van Kwartels met behulp van netten tegen. (Buekers 1902, Mooijman 1955, van de Bergh *et al.*, Dam 1953):

Het lokken van Kwartels

De kwartelhaantjes werden gelokt met een kwartelvrouwje, ook wel 'zijtje' genaamd. Het 'zijtje' verkreeg men door een krielkip een kwartellegsel te laten uitbroeden. Een andere oud-Nederlandse naam die ik voor het vrouwje tegenkwam, en wel in een handschrift over de jacht uit 1635, is 'souw'. Het mannetje werd daarin met de naam 'quakkel' aangeduid (van Dam 1953). Ook wordt het vrouwje aangeduid met 'sy' (zie verbod op de jacht van 1456 voor Noord-Brabant).

Had men geen vrouwje tot zijn beschikking dan werd met behulp van een kwartelfluitje of kwartelbeentje het mannetje gelokt. Voor de overbrugging van grote afstanden, tot meer dan een kilometer, gebruikte men een grote fluit, wekker genaamd, om de lokroep van de vrouwjes na te bootsen. Deze diende tevens om, indien het haantje niet riep, deze tot roepactiviteiten te bewegen (te wekken). Op de wekker werd niet met de mond geblazen maar werd het geluid met behulp van een blaasbalgje geproduceerd. De wekker bestaat uit een holle achterpoot van een geit of hond met daaraan vast een zakje van leer gevuld met een opgerold bosje paardenhaar. Dat haar moet veerkrachtig zijn en was daarom afkomstig van de staart en niet van de manen. Het zorgde ervoor dat het zacht leren zakje direct weer opbolde, nadat er met de duim tegen getikt was. Met behulp van was en een kurk in het geiten- of hondenbeentje wist men door een tik met de duim tegen het zakje de juiste lokroep van het

vrouwtje te produceren.

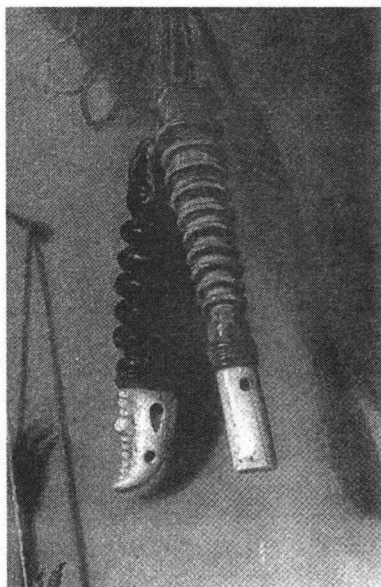
Er kwam ook een ander type fluit voor. Het zakje had geen vulling van paardenhaar maar was gemaakt van sterk geplooid leer dat werkte als een blaasbalgje (Figuur 1). Zat de Kwartel dichterbij dan gebruikte men een klein fluitje. Deze kleine fluit was niet gemaakt van een geitenbeen of hondenbeen maar een hol hanen-, kalkoenen-, of reigerbotje. Buckers (1902) zegt dat deze gemaakt moet worden van een opperarmbeen van een gans. Met een vijl maakt men daarin een mond en stopt dan het uiteinde dicht met een stukje was, waarin met een stopnaald een gaatje wordt geprikt. Door dit gaatje nauwer of wijder te maken kan men de klank van de toon regelen, want die moet nauwkeurig met die van het vrouwtje overeenstemmen, anders laat het haantje zich er niet door verschalken. Aan het andere einde van de pijp is een zakje van zeemleer vastgemaakt, dat werkt als een blaasbalg. Als de jager hierop tweemaal, kort na elkander op drukt, brengt het fluitje, indien het goed is, het 'briebieb' geluid van het vrouwtje voort.

Op die manier kon men een kwartelmannetje tot op nog geen meter afstand naar zich toe lokken. Al naar gelang de hoogte van de vegetatie en het weer gebruikte men verschillende vangmiddelen namelijk steekgarans, vliegnetten en sleepnetten.

Steekgarans

Bij droog weer en als het nog niet donker was gebruikte men steekgarans: een driedubbel net van zeven à acht meter lengte en een hoogte van ongeveer dertig centimeter. De buitenste netten, spiegelnetten genaamd, hebben grote mazen (c. 6 cm), die precies op elkaar passen.

Figuur 1. Vogel(kwartel?)fluitjes met een blaasbalg op een stilleven van Pieter van den Bosch (c. 1613-1660). *Quail-calls with bellons on a still life by Pieter van den Bosch (c. 1613-1660).*

Hiertussen zit een veel groter fijnmazig net. Om de twee meter wordt dit steekgaren, met behulp van verticale stokjes die in de grond worden gestoken, vastgezet.

Bemerkt de vanger dat een haantje in de buurt is dan zet hij zijn net uit, zo dicht mogelijk bij het roepende mannetje. Vervolgens gaat hij twee meter achter het net liggen zodat het net zich tussen de Kwartel en vanger bevindt. Door nu verder te gaan met lokken, lokt hij het haantje in het net. Het haantje stapt door het eerste net heen en neemt vervolgens het fijnmazige tweede net met zich mee door een maas van het derde net. De Kwartel komt zodoende in een zakje te liggen dat gevormd wordt door het tweede net. Ontsnappen is dan onmogelijk. Heeft de vanger een tijd lang niets gehoord dan loopt hij in een boog achter het net, om de eventuele aarzelende Kwartels alsnog in het net te drijven. Omdat een Kwartel ook wel eens over het net heen wipt of er omheen loopt, bevestigt men vaak een wit of lichtgroen lapje aan het laatste paaltje van het net. Na het broedseizoen werden de vrouwtjes en jongen ook het net ingedreven door een lange lijn met bellen of lappen door het veld te slepen.

Vliegnetten

Een tweede vangmethode is met behulp van vliegnetten. Deze vangmethode kon alleen worden toegepast als het dusdanig donker was dat de netten niet afstaken tegen de lucht. Het vliegnet had een breedte van vier meter en een hoogte van 2-2,5 meter en werd met behulp van twee staken verticaal opgesteld. Langs de bovenzijde liep een stevig touw dat één van de palen schoorde in het verlengde van het net aan een in de grond gestoken pen. Het andere uiteinde werd in tegenovergestelde richting door een van de vangers aangetrokken langs de andere paal die hij in gehurkte houding rechtop hield. De andere vanger ging recht achter het net zitten op een afstand van niet verder dan 15 meter en sloeg op 'het been'. Het haantje kwam vaak onmiddellijk en met grote snelheid aanvliegen op ongeveer een meter hoogte en botste tegen het net aan. De vanger aan het net sloeg dan tegen de vliegrichting de staak plat tegen de grond. Tegelijk volgde ook het net en de andere staak.

Sleepnetten

Ook maakte men gebruik van sleepnetten ook wel 'tiras' genoemd om Kwartels te vangen. Een dergelijk net was 7x4 meter, met aan de hoeken van één lange zijde touwen om het net te kunnen slepen. Twee mannen nemen ieder een touw en trekken dit in de richting van de roepende Kwartel. De voorkant van het bevindt zich ongeveer 50 centimeter boven de grond. Vlak achter het net loopt een derde man. De Kwartel zal vlak voor zijn voeten loodrecht tegen het net aanvliegen.. De derde man moet zich direct laten vallen en het net rond de Kwartel met beide handen tegen de grond drukken. Een ander moet vervolgens het haantje onder het net vandaan halen.

De beste maanden om Kwartels te vangen waren mei, juni en juli. Vooral eind juni, begin juli was een geschikte periode. Het graan was dan kniehoog terwijl het gras in de hooilanden ook hoog genoeg was voor Kwartels. Later in het jaar was het vangen veel moeilijker omdat het graan dan te hoog werd of ging legeren en het gras gemaaid was. Kwartels werden echter niet alleen met netten gevangen maar werden ook geschoten en gestrikt (Ganzevles *et al.* 1985).

Kwarteljacht in Drenthe

In een plakkaat van de jacht voor Overijssel en Drenthe uit 1563 staat in paragraaf 8 dat: "Voorts soe verbieden wij ock eenen jedereen eenige Velthoenderen, Corhoenderen, Craenen, Swaenen, Reygers, ofte wat wilt dat het sij, oere Eyeren toe beroeven....". De Kwartel wordt in dat plakkaat niet expliciet als wild genoemd. In de jachtplakkaaten in Holland worden ook putoren (Roerdomp), ganzen, snippen, eendvogels, Kwartels en plevieren als wild beschouwd en neemt Pelinck (1902) aan dat, evenals in de Hollandse plakkaaten, ook in Drenthe de Kwartel tot het wild behoorde.

In Drenthe is de oudste vermelding van Kwartel als jachtwild te vinden in de aantekeningen van Hendrik Hummel, die als jager was aangesteld in de heerlijkheid Hogersmilde en voor de periode 1765-1803 bijhield wat voor wild er werd geschoten. Voor sommige jaren vermeldt hij ook Kwartels (Anonymus 1983).

In de Franse tijd werden kwartelaars verplicht een vergunning aan te vragen. De lijst met afgegeven vergunningen is voor de jaren 1807, 1809 en 1810 bewaard gebleven. Wat Drenthe betreft zijn in 1809 vergunningen afgegeven aan vangers in het gebied Eelde, Paterwolde en Zuidwolde en in 1810 alleen voor Eelde en Paterswolde (de Rijk 1985). Later wordt de Kwartel een enkele keer voor Drenthe vermeld (Hilbrands 1982) maar nergens is dat als jachtwild.

Er zijn enkele gezegden en volkswijsheden die de Kwartel als onderwerp hebben:

"Zo doof as een Kwartel" is een bekend gezegde. Aangezien een Kwartel goed kan horen en met een fluitje wordt gelokt komt bij mij de vraag op of de huidige betekenis van het gezegde wel correct is. Het begrip doof heeft namelijk niet alleen de betekenis van niet of slecht kunnen horen maar betekend ook dom of dwaas. De oorspronkelijke betekenis zou dan zijn Hij is zo dom of dwaas als een Kwartel.

In Drenthe kent men ook de spreuk "Het wordt morgen mooi weer, want de kwartel röp veer keer". Verder bepaalde het aantal keren dat een Kwartel sloeg ook de uiteindelijke opbrengst in geld van rogge en boekweit gezien volkswijsheden als: "zo vake als de kwartel schrouwt, zoveule gulden bracht de mudde rogge op", of: "zo vaak als de kwartel slat, zo duur weur de boukweite" (Kocks 1996).

In de verslagen van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten over de 'Toestand der Provincie Drenthe' kwam ik echter nog andere gegevens over Kwartel in Drenthe tegen (Anonymus 1878-1920). In die verslagen wordt voor ieder jaar de opening en sluiting van de jacht vermeld (Bij het ter perse gaan van dit artikel bleken deze gegevens ook in de provinciale krantente staan, maar ik heb niet meer nagezocht of deze gegevens aanvullingen opleveren). Dit geldt ook voor de jacht op Kwartel en wel met de welluidende zin "Het weispel van kwartelen met steekgarens en vliegnetten is geopend op .. en gesloten op ..". Deze gegevens staan vermeld in Bijlage 1. In de periode 1882-1892 is sprake van een vervroeging van het jachtseizoen. Het aantal effectieve vangdagen blijft vrij constant en schommelt tussen de 61-72 dagen. Tegenwoordig worden de eerste Drentse Kwartels pas in de loop van mei waargenomen (Figuur 2, Bijlage 2) en lijkt een opening van het jachtseizoen rond half april weinig zinvol. Mogelijk kwamen Kwartels destijds vroeger in de broedgebieden aan.

In 1924 werd Kwartel als jacht-wild uit de Nederlandse jachtwet gehaald. In Drenthe blijkt

de jacht op Kwartels al in 1914 te zijn gesloten en nadien niet meer geopend. Mogelijk was de soort toen al zo zeldzaam dat jacht geen zin meer had. Het is net of men in de periode daarvoor nog getracht heeft door het aantal vangstdagen te verlengen genoeg buit te verschalken.

Over hoeveel Kwartels er in Drenthe werden gevangen en welke omvang deze praktijk had, ben ik helaas nog geen gegevens tegengekomen.

V. JAGT EN VISSCHERIJ.

De groote jacht was in 1878 in deze provincie geopend van en met den 14 September tot en met den 31 December, onder bepaling, dat de korte jacht op alle werkdagen, de lange jacht daarentegen alleen op maandag, woensdag en zaterdag van elke week mogt worden uitgeoefend.

De afzonderlijke jacht op waterwild was geopend van en met 15 Julij tot en met 14 Augustus.

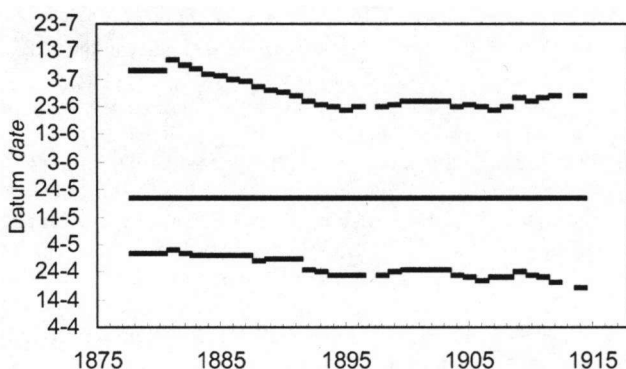
Het weispel van kwartelen met steekgarens of vliegnetten werd in 1878 geopend op 1 Mei en gesloten op 6 Julij, beide 's middags te twaalf uur.

De visscherij was gesloten van en met 6 April tot en met 18 Mei, met die uitzondering echter, dat ook gedurende dien tijd de aalvangst in stroomende wateren, mits uitsluitend met aalkorven en aalfuiken, was toegelaten.

De opbrengst der acten was voor:

jagtacten . .	f 6295.00	hoofdsom	en	f 1888.50	zegel,
vischaecten . .	794.50	"	"	850.25	" ,
zamen f 9328.25.					

Figuur 2. Verslag van Gedeputeerde Staten van Drenthe van den Toestand van de Provincie Drenthe 1879, Van Gorcum & Comp, Assen. *Report of the government of Drenthe about the situation of the province of Drenthe 1879, Van Gorcum & Comp, Assen.*

Figuur 3. Openings- en sluitingsdatum van de kwarteljacht in Drenthe (Bijlage 1). De vlakke lijn geeft het gemiddelde van de eerste waarnemingen in de periode 1981-90 weer (Bijlage 2).
Opening and closing of the hunting season for Quails in the Province of Drenthe (Appendix 1). The flat line in the middle represents the mean arrival date in Drenthe in 1981-90 (Appendix 2).

Summary: Hunting of Quails *Coturnix coturnix*

Historical reports about quail hunting date back more than 3000 years. In the Netherlands the species was hunted up to 1924 and in the Province of Drenthe up to 1914. In the Netherlands Quails were usually caught by luring them into several kinds of nets, especially designed for that purpose. Through 1878-1914 the hunting season in the Province of Drenthe tended to start and finish earlier (Figure 1, Appendix 1). The reason for this anticipation is unclear, all the more Quails in Drenthe in 1981-90 arrived much later than the opening of hunting season 100 years ago (Appendix 2). It is unknown if quails arrived earlier in those days.

Literatuur

- Anonymus 1878-1920. Verslagen van de Gedeputeerde Staten van Drenthe van den Toestand van de provincie Drenthe.
- Anonymus. 1983. De jacht van de heerlijkheid Hogersmilde (Drenthe). *De Nederlandse Jager* 88(26): 857.
- Benoist J. 1988. Vogeltrek en vogelvangst ten oosten van de Zwarte Zee (Turkije). *Het Vogeljaar* jrg 36 (3): 124-127.
- Van de Bergh L.M.J., Gerritse W.G., Hekking W.H.A., Keij P.G.M.J. & Kuyk F. 1979. Vogels van de Grote Rivieren. *Het Spectrum*, Utrecht/Antwerpen.
- Buekers. P.G. 1902. *Onze Vogels*. Thieme & Cie, Zutphen.
- Bijlsma R. & Grotenhuis J. 1982. Broedvogelinventarisatie NO-Drenthe. Rapport van de

- Provinciale Planologische Dienst van Drenthe.
- Bijlsma R. & de Roder F. 1983. Broedvogelinventarisatie OZO-Drenthe. Rapport van de Provinciale Planologische Dienst van Drenthe.
- Bijlsma R. & de Roder F. 1985. Broedvogelinventarisatie noordelijk Oost-Drenthe 1985. Rapport van de Provinciale Planologische Dienst van Drenthe
- Bijlsma R. & Wessels H. 1986. Broedvogelinventarisatie Noordwest-Drenthe 1986. Rapport van de Provinciale Planologische Dienst van Drenthe
- Bijlsma R. & Wessels H. 1988. Broedvogelinventarisatie zuidelijk Midden-Drenthe en Boswachterij Grolloo 1988. Rapport van de Provincie Drenthe, Dienst Ruimte en Groen.
- Dam J.H. 1953 Het jachtbedrijf in Nederland en West-Europa. W.J. Thieme & Cie, Zutphen.
- Damsté O. 1974. Herodotes Historiën. Fibula - Van Dishoeck - Bussum\
- Ganzevles W., Hustings F., Schepers F., Ummels J. & Vergoossen W. 1985. Vogels in Limburg. Publicatie Natuurhistorisch Genootschap Limburg 35, Maastricht.
- Glutz von Blotzheim U.N. & Bauer K.M. 1973. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 5. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- Grotenhuis J. van der Zande W. & Hoentjen B. 1981. Broedvogelinventarisatie Zuidoost-Drenthe 1981. Rapport Provinciale Planologische Dienst van Drenthe.
- Hilbrands. J. 1982. Vogelonderzoek vóór 1970. in: Van Dijk, A.J. & B.L.J. van Os. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.
- Kocks G. H. 1996. Woordenboek van de Drentse dialecten. Deel A-L. Van Gorcum, Assen.
- Mooijman J.G.J.M. 1955. Het weispel met kwartelen. Wiek en Sneb 3: 4-5.
- Knippenberg W.H.Th. 1958. Oude documenten over het Korhoen, (*Lyrurus t. tetrix* L.), en de Kwartel, (*Coturnix c. coturnix* L.), in Noord-Brabant. *Limosa* 31(1): 85-88.
- De Rijk J. 1985. Kwartels in Nederland vanaf de 15^e eeuw. *Tijftjaf* 30(1): 52-60
- De Roder F. & Bijlsma R. 1984. Broedvogelinventarisatie zuidelijk Oost-Drenthe. Rapport van de Provinciale Planologische Dienst van Drenthe.
- Pelinck E. 1902. Plakkaat van de Jacht voor Overijssel en Drenthe, 1563. *Nieuwe Drentsche Volksalmanak*: 61-72.
- Wessels H. & Bijlsma R. 1987. Broedvogelinventarisatie Noord-Drenthe en boswachterij Schoonloo 1987. Rapport Provinciale Planologische Dienst van Drenthe.
- Wessels H. & van Manen W. 1989. Broedvogelinventarisatie noordelijk Midden-Drenthe 1989. Rapport van de Provincie Drenthe, Dienst Ruimte en Groen.
- Wessels H. & Schoppers J. 2000. Broedvogelinventarisatie West-Drenthe 1990. Rapport van de Provincie Drenthe, Dienst Ruimte en Groen.
- Van Winter, J.M.. 1971. Van Soeter Cokene, 52 recepten uit de romeinse en middeleeuwse keuken. *Grolsche Bierbrouwerij N.V., Enschede en Unieboek N.V., Bussum.*

Adres: Dobbenwal 62, 9407 AG Assen

Bijlage 1. Openings- en sluitingsdata van de kwartelvangst in Drenthe, zoals vermeld in de Verslagen van Gedeputeerde Staten van Drenthe van den Toestand der provincie Drenthe (Anonymus 1878-1920). Van 1915-1920 werd het weispel van kwartelen met steekgarens en vliegnetten niet geopend. *Opening and closing of the hunting season for Quails in Drenthe as reported by the Provincial government of Drenthe.*

Jaar	Geopend	Gesloten	N Dagen	Jaar	Geopend	Gesloten	N Dagen
<i>Year</i>	<i>Opened</i>	<i>Closed</i>	<i>N Days</i>	<i>Year</i>	<i>Opened</i>	<i>Closed</i>	<i>N Days</i>
1878	1-mei	6-jul	67	1896	23-apr	23-jun	62
1879	1-mei	6-jul	67	1898	23-apr	23-jun	62
1880	1-mei	6-jul	67	1899	24-apr	24-jun	62
1881	2-mei	10-jul	70	1900	25-apr	25-jun	62
1882	1-mei	8-jul	69	1901	25-apr	25-jun	62
1883	30-apr	7-jul	69	1902	25-apr	25-jun	62
1884	30-apr	5-jul	67	1903	25-apr	25-jun	62
1885	30-apr	4-jul	66	1904	23-apr	23-jun	62
1886	30-apr	3-jul	65	1905	22-apr	24-jun	64
1887	30-apr	2-jul	64	1906	21-apr	23-jun	64
1888	28-apr	30-jun	64	1907	22-apr	22-jun	62
1889	29-apr	29-jun	62	1908	22-apr	23-jun	63
1890	29-apr	28-jun	61	1909	24-apr	26-jun	64
1891	29-apr	27-jun	60	1910	23-apr	25-jun	64
1892	25-apr	25-jun	62	1911	22-apr	26-jun	66
1893	24-apr	24-jun	62	1912	20-apr	27-jun	72
1894	23-apr	23-jun	62	1914	18-apr	27-jun	71
1895	23-apr	22-jun	61				

Bijlage 2. Twee eerste waarnemingen van roepende kwartel in Drenthe voor de periode 1981-90. *First and second observation of Quails in Drenthe in 1981-90. First and second observation of Quails in Drenthe in 1981-90.*

Jaar	1e waarn.	2 ^e waarn	Bron
<i>Year</i>	<i>1st obs</i>	<i>2nd obs.</i>	<i>Source</i>
1981	12 mei	19 mei	Grotenhuis <i>et al.</i> 1981
1982	20 mei	1 juni	Bijlsma & Grotenhuis 1982
1983	10 mei	13 mei	Bijlsma & de Roder 1983
1984	30 mei	31 mei	de Roder & Bijlsma 1984
1985	21 mei	3 juni	Bijlsma & de Roder 1985
1986	13 juni	13 juni	Bijlsma & Wessels 1986
1987	18 mei	18 mei	Wessels & Bijlsma 1987
1988	15 mei	15 mei	Bijlsma & Wessels 1988
1989	19 mei	2 juni	Wessels & van Manen 1989
1990	21 mei	22 mei	Wessels & Schoppers 1990